

Омбудсман України
Ombudsman of Ukraine

**ЗВІТ
про результати відвідування
комунальної установи «Ржавецький психоневрологічний
інтернат»**

06.08.2025

м. Київ, 2025

I. ВСТУП

Для виконання функцій національного превентивного механізму (далі – НПМ) відповідно до Факультативного протоколу до Конвенції проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження та покарання, на підставі статей 13, 19¹, 22 Закону України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини», 06.08.2025 групою НПМ здійснено відвідування комунальної установи «Ржавецький психоневрологічний інтернат» (далі – заклад, установа, ПНІ, інтернат).

Відвідування здійснювали члени групи НПМ:

Круцюк Антон Володимирович, заступник начальника відділу реалізації національного превентивного механізму в закладах соціального забезпечення та освіти Департаменту з питань реалізації національного превентивного механізму Секретаріату Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини (керівник групи НПМ);

Черевко Марина Іванівна, головний спеціаліст відділу реалізації національного превентивного механізму в закладах соціального забезпечення та освіти Департаменту з питань реалізації національного превентивного механізму Секретаріату Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини;

Грінченко Аліна Ігорівна, головний спеціаліст відділу аналітики та взаємодії з громадськістю Департаменту з питань реалізації національного превентивного механізму Секретаріату Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини;

Ключарьов Костянтин Олегович, представник громадської організації;

Темченко Олена Василівна, представник громадської організації;

Боюк Лариса Тимофіївна, представник громадської організації;

Демура Марина Ігорівна, представник громадської організації;

Єгоров Владислав Олександрович, представник громадської організації;

Макогон Дмитро Олександрович, представник громадської організації;

Ціомік Олександр Вадимович, фахівець з питань проведення фахових досліджень під час відвідування місць несвободи в рамках реалізації функцій національного превентивного механізму (лікар-психіатр).

Загальна інформація.

Заклад знаходиться за адресою: вул. Весела, 43, с. Ржавець, Харківський р-н, Харківська обл., 62459.

Директор закладу – Шаповал Олексій Степанович.

Згідно з Положенням про комунальну установу «Ржавецький психоневрологічний інтернат» (нова редакція), затвердженим рішенням Харківської обласної ради від 26.06.2025 №1252-VIII, заклад є стаціонарною інтернатною установою для соціального захисту, що утворено для тимчасового або постійного проживання/перебування осіб із стійкими інтелектуальними та/або психічними порушеннями, які за станом здоров'я потребують стороннього догляду, соціально-побутового обслуговування, надання медичної допомоги, соціальних послуг та комплексу реабілітаційних заходів і яким згідно з висновком лікарської комісії за участю лікаря-психіатра не протипоказане перебування в інтернаті.

Заклад розрахований на перебування 148 осіб. На день відвідування в заклад зараховано 148 осіб, проте фактично перебувало 119 підопічних чоловічої статі (29 підопічних ПНІ знаходилися у закладі охорони здоров'я на плановому обстеженні), з них ліжкових хворих – 23 особи, підопічних, які відносяться до маломобільних груп населення – 3 особи, 93 підопічних – дієздатні особи, 55 осіб – недієздатні. Встановлену групу інвалідності мають 148 осіб, 5 підопічних знаходяться під опікою закладу та у 50 підопічних інші опікуни. Також у закладі перебуває 3 підопічних із числа внутрішньо переміщених осіб.

Установа розміщується в двох житлових корпусах – одноповерховому та двоповерховому. Територія закладу огорожена, озеленена та доглянута (фото 1, 2). Підопічні вільно пересуваються територією та мають можливість виходити за її межі.

Фінансування закладу за 2024 рік складало 18 271 411,04 грн – бюджетних коштів, 3 080 807,95 грн – пенсійних коштів, 1 213 920,85 грн – благодійної допомоги.

Фінансування закладу за 2025 рік (станом на 01.07.2025) складає 9 788 940,00 грн – бюджетні кошти, 2 140 287,96 грн – пенсійні кошти, 1 818 194,98 грн – благодійна допомога.

Штатна чисельність працівників ПНІ складає 87,0 штатних одиниць, з яких 46,5 штатних одиниць медичного персоналу (лікар-психіатр в/к – 1,0 шт. од.; лікар загальної практики-сімейний лікар 1 кат. – 0,5 шт. од.; сестра медична старша (брат медичний старший) в/к – 1,0 шт. од.; сестра медична (брат медичний) в/к – 5,0 шт. од.; сестра медична (брат медичний) 2 кат. – 1,0 шт. од.; сестра медична (брат медичний) б/к – 0,5 шт. од.; сестра медична (брат медичний) з дієтичного харчування б/к – 1,0 шт. од.; дезінфектор – 0,5 шт. од.).

Згідно з тарифікаційним списком працівників станом на 01.05.2025 в інтернаті працюють 84 особи, з яких медичного персоналу: 1 лікар-психіатр, 1 лікар загальної практики-сімейний лікар 1 кат., 1 сестра медична старша, 5 сестр медичних, 1 сестра медична з дієтичного харчування, 1 дезінфектор.

У червні 2025 року сума витрат на харчування на одну особу на день в закладі складає 122,32 грн, а сума витрат на медикаменти на одну особу на день складає 7,29 грн.

За 2024 та 2025 роки в закладі померло 6 підопічних віком від 26 до 77 років.

Відповідно до затверджених посадових інструкцій медичних працівників до функціональних обов'язків медичного персоналу включено пункти про заборону катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження та покарання.

Усі підопічні мають документи. На кожного підопічного формуються та ведуться особові справи.

Під час вибіркового ознайомлення з особовими справами підопічних встановлено, що з кожним підопічним укладено договір про надання соціальної послуги стаціонарного догляду. Інших соціальних послуг в установі не надається.

Якість води у закладі відповідає вимогам ДСанПіН 2.2.4.171-10 «Гігієнічні вимоги до води питної, призначеної для споживання людиною» відповідно до Протоколу дослідження питної води від 29.05.2025 № МБЛ 2617/2025.

Заклад має затверджений План тимчасового переміщення (евакуації) підопічних та працівників комунальної установи «Ржавецький психоневрологічний інтернат» від 01.08.2024 № 470.

У закладі наявна ліцензія на провадження господарської діяльності з медичної практики за спеціальностями: терапія, психіатрія загальна практика – сімейна медицина; за спеціальністю молодших спеціалістів з медичною освітою: сестринська справа, затверджена наказом Міністерства охорони здоров'я України (далі – МОЗ) від 17.08.2017 № 948.

П'ятдесятьом недієздатним підопічним ПНІ рішенням суду призначено опікунів. Юристкою закладу налагоджені контакти з опікунами, а також ведеться листування з відповідними органами опіки і піклування щодо ініціювання скасування опіки стосовно тих опікунів, які не виконують свої обов'язки.

У закладі проводиться щорічне обстеження підопічних лікарями спеціалістами Мереф'янської центральної районної лікарні та консультації спеціалістів за необхідності.

Медичний підрозділ ПНІ сприяє в оформленні документів та організовує огляд підопічного експертною командою з оцінювання повсякденного функціонування особи для встановлення групи інвалідності у підопічних або продовження її строку.

Підопічні мають доступ до своїх кімнат та ліжок протягом дня.

Природне та штучне освітлення в житлових кімнатах закладу задовільне.

Підопічні користуються власними речами, в тому числі мобільними телефонами. У деяких житлових кімнатах є телевізори та інша побутова техніка.

Деякі підопічні, за бажанням, перуть власний одяг у пральній машині самостійно, що сприяє відновленню їх побутових навичок (фото 3).

На інформаційних стендах закладу наявна інформація про права і обов'язки підопічних, адреси і контактні дані посадових осіб, до яких підопічні та персонал можуть звернутися у разі порушення їх прав, інформація про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини тощо.

Підопічні забезпечені раціональним чотириразовим харчуванням, у тому числі дієтичним, наявне денне та перспективне меню. Наявні та належно ведуться журнал здоров'я працівників харчоблоку та бракеражний журнал.

З метою контролю за дотриманням якості та безпечності харчових продуктів при приготуванні і реалізації готової продукції від кожної партії приготовлених страв кухарем відбирається добова проба. Також працівниками харчоблоку належним чином здійснюється контроль за температурним режимом холодильних устаткувань.

Під час відвідування відбулося конфіденційне спілкування з 87 підопічними та 9 працівниками закладу.

Скарг на жорстоке поводження та якість догляду від підопічних не надходило.

Попередні зауваження.

Під час попереднього відвідування групи НПМ здійсненого 24.05.2023 порушень прав людини або неналежного поводження з боку персоналу не виявлено.

II. ФАКТИ, ВИЯВЛЕНІ ПІД ЧАС ВІДВІДУВАННЯ

Порушення права на життя та безпеку (стаття 11 Конвенції ООН про права осіб з інвалідністю, стаття 27 Конституції України).

1. Статтею 11 Конвенції про права осіб з інвалідністю передбачено, що держава відповідно до своїх зобов'язань за міжнародним правом, зокрема міжнародним гуманітарним правом та міжнародним правом з прав людини, вживає усіх необхідних заходів для забезпечення захисту й безпеки осіб з інвалідністю у ситуаціях ризику, зокрема в збройних конфліктах, надзвичайних гуманітарних ситуаціях та під час стихійних лих.

Під час дії воєнного стану, надзвичайних ситуацій облаштування на території закладу захисних споруд (сховища та протирадіаційні укриття, споруди подвійного призначення та найпростіші укриття) є умовою для збереження життя людини.

Проте в закладі відсутні захисні споруди (укриття) та будь-які обладнані підвальні приміщення, які мають забезпечувати можливість безпечного перебування підопічних у разі повітряної тривоги або обстрілів, що не відповідає вимогам пункту 7 розділу XVII Державного стандарту стаціонарного догляду за особами, які втратили здатність до самообслуговування чи не набули такої здатності, затвердженого наказом Міністерства соціальної політики України від 29.02.2016 № 198, абзацу другому підпункту 2 пункту 5 Критеріїв діяльності надавачів соціальних послуг, затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 03.03.2020 № 185, та Вимогам з питань використання та обліку фонду захисних споруд цивільного захисту», затвердженим наказом Міністерства внутрішніх справ України від 09.07.2018 № 579. У разі оголошення сигналу «Повітряна тривога» у регіоні підопічні продовжують перебувати у житлових кімнатах.

Слід зазначити, що наявні підвальні приміщення, розташовані на території ПНІ, використовуються як овочесховища (фото 4, 5).

Порушення права на достатній життєвий рівень, що включає достатнє харчування, одяг, житло (стаття 48 Конституції України).

2. У ході відвідування закладу групою НПМ встановлено перенаселення в житлових кімнатах інтернату, що є порушенням норм житлової площі на одну особу та не відповідає вимогам ДБН В.2.2-18:2007 «Будинки і споруди. Заклади соціального захисту населення» (далі – ДБН В.2.2-18:2007).

Наприклад, площа однієї з кімнат становить 23,1 м² (фото 5), а сама кімната розрахована на проживання 5 осіб (в кімнаті наявні 5 ліжок). Відтак на одну особу припадає 4,6 м² (фото 6, 7).

Зазначене порушує передбачені чинним законодавством норми площі на особу (8 м²).

3. У порушення Мінімальних норм забезпечення предметами, матеріалами та інвентарем громадян похилого віку, інвалідів та дітей-інвалідів в інтернатних установах та територіальних центрах соціального обслуговування (надання соціальних послуг) системи соціального захисту населення, затверджених Міністерством соціальної політики України від 19.08.2015 № 857 (далі – Мінімальні норми), в

кімнатах недостатня кількість твердого інвентарю, а саме: стільців за кількістю місць, столів, шаф для зберігання речей, приліжкових столів. Окрім того, фонд наявного в закладі твердого та м'якого інвентарю застарілий та потребує оновлення (фото 8, 9, 10).

4. Під час відвідування встановлено, що у закладі недостатня кількість критих альтанок або інших облаштованих місць для перебування підопічних на свіжому повітрі. Внаслідок чого підопічні, зокрема особи з інвалідністю та похилого віку, змушені перебувати на вулиці без належного укриття від сонця чи опадів, іноді сидючи безпосередньо на землі, що може становити загрозу для здоров'я підопічних (переохолодження, загострення хронічних захворювань тощо) (фото 11).

5. У порушення вимоги пункту 3 частини 1 статті 42 Закону України «Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів» вікна харчоблоку закладу не обладнано сітками від комах, через що на кухні наявна велика кількість мух, які можуть бути переносниками інфекційних хвороб. Окрім того, в житлових кімнатах ПНІ також наявна велика кількість мух, які докучають ліжковим хворим підопічним та сідають на їжу.

6. Також під час відвідування групою НПМ виявлено продукти, термін придатності яких закінчився, зокрема дві упаковки кефіру (строк придатності закінчився 27.07.2025), що є загрозливим фактором до харчового отруєння підопічних та порушує вимоги Закону України «Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів» (фото 12).

Порушення права на охорону здоров'я та медичну допомогу (стаття 49 Конституції України).

7. В інтернаті перебуває 23 ліжкових хворих підопічних, проте спеціальний транспорт для їх перевезення відсутній, що унеможлиблює транспортування ліжкових хворих підопічних у разі невідкладних станів до закладів охорони здоров'я. Зазначене порушує положення пункту 1 статті 9 Конвенції про права осіб з інвалідністю та обмежує їх можливість усебічно брати участь у всіх аспектах життя.

8. Під час вивчення медичної документації встановлено, що підопічні не надають усвідомлену згоду на амбулаторну психіатричну допомогу (форма первинної облікової документації № 003-8/о) та усвідомлену згоду на проведення психіатричного огляду (форма первинної облікової документації № 003-7/о), затверджених наказом МОЗ від 15.09.2016 № 970, що є порушенням статей 11, 12 Закону України «Про психіатричну допомогу».

9. Під час вивчення медичної документації встановлено, що медичні картки підопічних ведуться не за встановленою формою № 025/о «Медична картка амбулаторного хворого», яка затверджена наказом МОЗ від 14.12.2012 № 110.

10. У закладі відсутні клінічні протоколи надання психіатричної допомоги, що порушує вимоги статті 14¹ Закону України «Основи законодавства України про охорону здоров'я».

11. У медичній частині ПНІ відсутні протоколи догоспітальної допомоги, форми та порядок ведення яких затверджені наказом МОЗ від 05.06.2019 № 1269 «Про затвердження та впровадження медико-технологічних документів зі стандартизації

екстреної медичної допомоги», що ускладнює вчасне діагностування та подальшу якість надання необхідної допомоги підопічним у разі виникнення невідкладних станів.

12. Закладом не дотримано вимог Інструкції по забезпеченню гематологічного контролю при лікуванні при лікуванні лепонексом (клозапіном), затвердженої наказом МОЗ від 08.08.1995 № 147, а саме: гематологічний контроль підопічним, які приймають лікарські засоби з діючою речовиною «клозапін», не здійснюється щомісячно.

Комітет із запобігання катувань, жорстокого, нелюдського або такого, що принижують гідність видів поводження та покарання у звіті українському уряду щодо візиту в Україну СРТ/Inf (2020)/1 рекомендував українській владі вжити термінових заходів, щоб регулярні аналізи крові підопічним, які приймають лікарський засіб із діючою речовиною «клозапін», виконувалися, а також провести навчання персоналу щодо розпізнавання ранніх ознак потенційно смертельних побічних ефектів клозапіну.

13. Незважаючи на наявність у закладі періодичних випадків отримання підопічними тілесних ушкоджень, медичними працівниками не складається довідка про фіксацію тілесних ушкоджень (форма первинної облікової документації № 511/о) відповідно до вимог наказу Міністерства охорони здоров'я України від 02.02.2024 № 186. Відсутність належного документування фактів тілесного ушкодження може перешкоджати ефективному розслідуванню випадків травмування у подальшому.

Порушення прав осіб з інвалідністю та маломобільних осіб (стаття 9 Конвенції ООН про права осіб з інвалідністю).

14. Не всі приміщення ПНІ у повній мірі пристосовані до потреб осіб з інвалідністю та підопічних, які належать до маломобільних груп населення, що не відповідає вимогам ДБН В.2.2-40:2018 «Інклюзивність будівель і споруд», а саме:

наявні необладнані пороги, що створюють перешкоди у пересуванні маломобільним підопічним (фото 13);

у коридорах житлових корпусів закладу відсутні горизонтальні поручні для полегшення пересування підопічних, які віднесені до маломобільних груп населення (фото 14).

15. У закладі не організовано заходи соціальної реабілітації для підопічних, що не відповідає вимогам пункту 5 Типового положення про психоневрологічний інтернат, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 14.12.2016 № 957.

Слід зазначити, що основною метою Стратегії реформування психоневрологічних, інших інтернатних закладів та деінституціоналізації догляду за повнолітніми особами з інвалідністю та особами старшого віку до 2034 року і затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2025-2027 роках, затверджених резолюцією Кабінету Міністрів України від 24 грудня 2024 р. № 1315-р, є докорінна реформа системи послуг для осіб з інвалідністю та осіб старшого віку, зокрема відхід від переважно інституційних форм надання соціальних послуг, що забезпечується в мережі психоневрологічних та інших інтернатних закладів, до надання пріоритету забезпеченню незалежного життя та інтеграції в територіальну

громаду. Однак без соціальної реабілітації зміна інтернатного життя підопічних на проживання в громаді є неможливим.

Порушення права на повагу до приватного і сімейного життя (стаття 8 Європейської конвенції з прав людини).

16. Під час відвідування встановлено, що у туалетній кімнаті ПНІ відсутні перегородки для забезпечення права на приватність підопічних при здійсненні санітарно-гігієнічних процедур (фото 15). Окрім того, групою НПМ встановлено, що одяг, взуття, постільна білизна та інший м'який інвентар не персоналізовано. Зазначене порушує право підопічних на приватність.

17. Персонал не використовує ширми для забезпечення приватності під час проведення санітарно-гігієнічних процедур ліжковим хворим підопічним. Більш того, використання туалетного стільця, зміна підгузків та миття підопічних здійснюється у присутності інших осіб, чим порушується право мешканців на повагу до людської гідності.

Порушення права володіти, користуватися і розпоряджатися своєю власністю (стаття 41 Конституції України).

18. У порушення пункту 4.11 Правил опіки і піклування, затверджених наказом Державного комітету України у справах сім'ї та молоді, Міністерства охорони здоров'я України, Міністерства освіти України, Міністерства праці та соціальної політики України від 26.05.1999 № 34/166/131/88, опікун недієздатних підопічних, які перебувають під опікою закладу, не подає щорічні звіти до органів опіки та піклування про свою діяльність за минулий рік щодо захисту прав та інтересів підопічних, у тому числі щодо збереження належного їм майна та житла.

Інші.

19. У ході відвідування встановлено, що деякі підопічні користуються власними мобільними телефонами. Водночас житловий корпус не підключено до мережі Інтернет, що обмежує можливість вільного доступу підопічних до інформації, онлайн-зв'язку з родичами, установами та сервісами.

Через відсутність безкоштовного доступу до мережі Інтернет підопічні змушені витратити власні пенсійні кошти на поповнення мобільного рахунку, що є додатковим фінансовим навантаженням та створює бар'єри у доступі до інформаційного простору.

III. РЕКОМЕНДАЦІЇ

1. Харківській обласній військовій адміністрації, Харківській обласній раді забезпечити:

контроль за додержанням прав підопічних;

вжиття невідкладних заходів щодо усунення наведених порушень прав осіб, яким надаються соціальні послуги зі стаціонарного догляду, а також причин та умов, що сприяють таким порушенням, їх недопущення у подальшій діяльності інтернату;

облаштування укриття з урахуванням вимог чинного законодавства;

заклад спеціальним транспортом для перевезення ліжкових хворих підопічних.

2. Комунальний установі «Ржавецький психоневрологічний інтернат» забезпечити:

- оновлення застарілого твердого та м'якого інвентарю;
- дотримання норм житлової площі на одну особу;
- облаштування житлових кімнат закладу відповідно до Мінімальних норм;
- облаштування на території закладу достатньої кількості критих альтанок або інших облаштованих місць для перебування підопічних на свіжому повітрі;
- наявність сіток на вікнах харчоблоку та житлових кімнат підопічних;
- посилений контроль за строками придатності продуктів харчування;
- підопічних, які проживають в двоповерховому корпусі, доступом до мережі інтернет;
- надання підопічними усвідомленої згоди на амбулаторну психіатричну допомогу та усвідомлену згоду на проведення психіатричного огляду;
- вжиття заходів щодо приведення медичної документації у відповідність до вимог наказів МОЗ;
- наявність клінічного протоколу надання психіатричної допомоги;
- наявність у медичній частині протоколів догоспітальної допомоги;
- проведення щомісячних гематологічних обстежень підопічним, які приймають лікарські засоби з діючою речовиною «Клозапін» (Clozapinum);
- складання довідок про фіксацію тілесних ушкоджень (форма первинної облікової документації № 511/о);
- організацію безпорогового простору у приміщеннях закладу;
- облаштування коридорів закладу горизонтальними поручнями;
- організацію заходів надання послуги соціальної реабілітації підопічним;
- облаштування туалетної кімнати перегородкою;
- персоналізацію одягу, взуття, постільної білизни та іншого м'якого інвентарю;
- використання ширм для забезпечення приватності під час проведення санітарно-гігієнічних процедур ліжковим хворим підопічним;
- подання опікуном щорічних звітів до органів опіки та піклування про свою діяльність за минулий рік щодо захисту прав та інтересів підопічних, у тому числі щодо збереження належного їм майна та житла.

Додатки: фотоматеріали на 4 арк. в 1 прим.

Керівник групи НПМ

**Заступник начальника відділу
реалізації національного превентивного
механізму в закладах соціального
забезпечення та освіти Департаменту з
питань реалізації національного
превентивного механізму Секретаріату
Уповноваженого Верховної Ради
України з прав людини**

Антон КРУЦЮК

Фотоматеріали

фото 1

фото 2

фото 3

фото 4

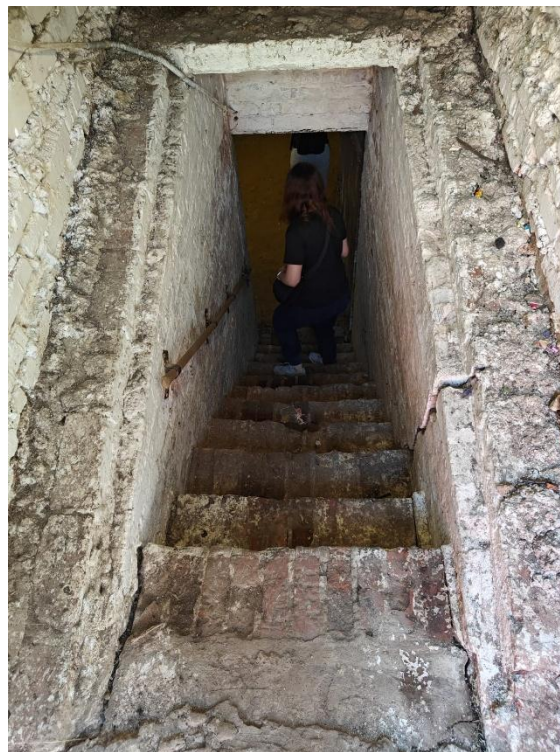

фото 5

фото 6

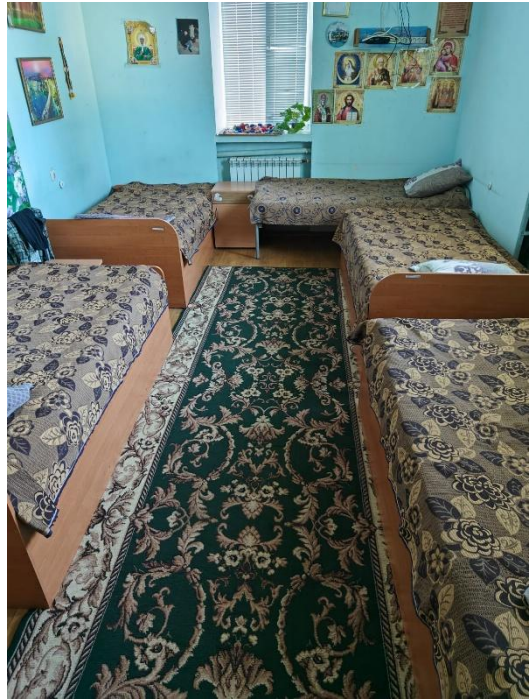

фото 7

фото 8

фото 9

12

фото 10

фото 11

фото 12

13

фото 13

фото 14

фото 15

